

אתגרי העתיד חריש מקום שטוב לגדול בו

מודל הפעלה

נוצר בשיתוף קרן הביתה | 2024

מבוא

במסמך שלפניכם נפרוש את מודל ההפעלה של בית הספר אתגרי העתיד בחריש. המסמך נוצר בליווי ושיתוף **קרן הביתה** כאשר מטרתו של המודל לעזור לרשויות ולבתי ספר לאמץ את אופן הפעולה הכולל, או רעיונות מתוכו, וליישם אותם בשטח. אנו מאמינים שיש בהם כדי לתת מענה עומק לצרכי השעה בשדה החינוך בכלל, ובאזורים הנמצאים בתהליכי שיקום עקב המלחמה בפרט.

בתי הספר של אתגרי העתיד (גן, יסודי ותיכון) הינם **בתי ספר חברתיים** וחלק מתנועה חינוכית של בתי ספר ברחבי הארץ המשתייכים לפדגוגיה החברתית.¹ בתי הספר הינם ציבוריים, ומשמשים כמעטפת קהילתית הוליסטית המקיימת פעילות 24/7 לקהילת בית הספר מגיל גן ועד יב', לרבות קהילת ההורים והעיר.

בית הספר נוסד בשנת תשע"ט על ידי קיבוץ המחנכים של תנועת השומר הצעיר, ותוך שיתוף פעולה הדוק עם הנהגת העיר. בשנים שחלפו מאז הקמה הלכה והתגבשה הפדגוגיה של בית הספר,

אשר כיום מבוססת על ארבעה עקרונות חינוכיים:

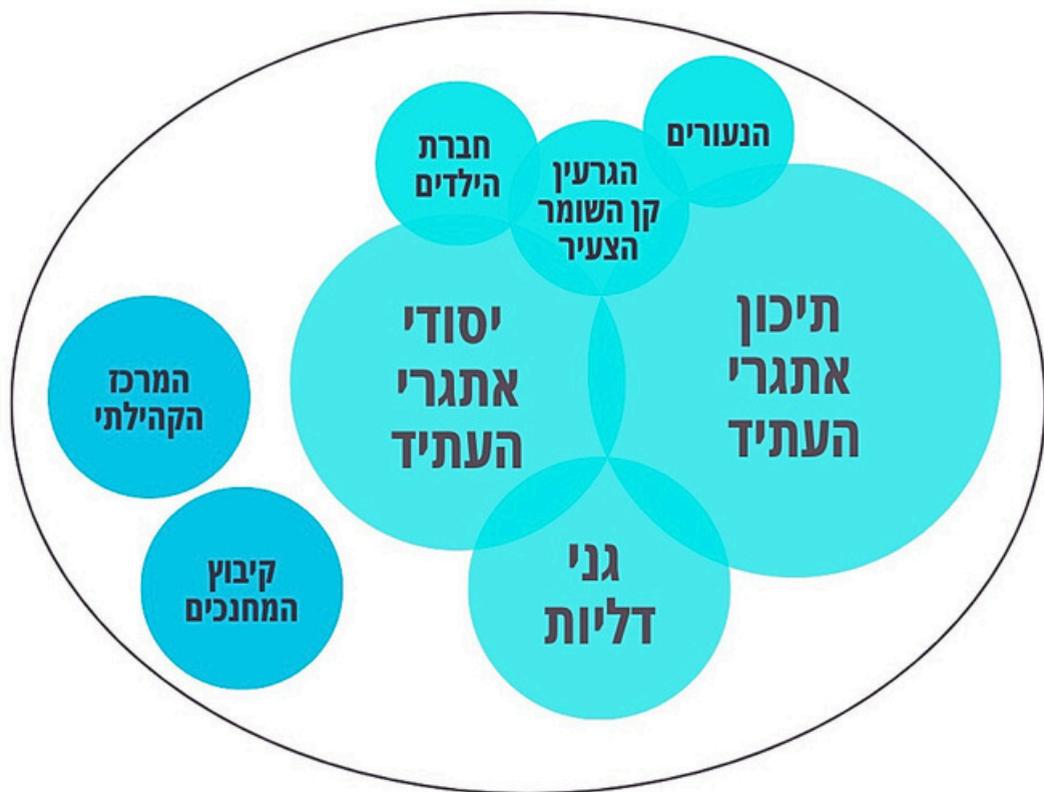
- מערכות היחסים במרכז
- שילוב בין הפורמלי לבלתי-פורמלי
- שוויון הזדמנויות
- מענה למצוקה וקושי

במסמך זה ונציג אותם בתמציתיות, את המבנה הארגוני שתומך בהם ואת התנאים ההכרחיים לצמיחה של המודל החינוכי שלנו.

אתגרי העתיד חריש

רצף חינוכי גן-יב

ברבות השנים התגבשה באתגרי העתיד מערכת חינוכית ציבורית שלמה המאפשרת רצף חינוכי מגיל גן ועד יב', ומקיימת פעילות הוליסטית גם לחניכי בתי הספר וגם לקהילה.

העיר חריש והשומר הצעיר

חריש הינה עיר בהקמה המונה כיום כ-40,000 תושבים. חריש היא העיר הצעירה בישראל, עם קצב גידול של כ-10% בשנה, כאשר בשנת 2030 היא צפויה למנות כ-60,000 תושבים. העיר מוגדרת באשכול מדד סוציו-אקונומי 5. המגזר הממלכתי מהווה כמחצית מתלמידי העיר ופועלים במסגרתו חמישה בתי ספר יסודיים, שני תיכונים (ואחד נוסף בדרך) ובית ספר אחד לחינוך מיוחד.

תנועת הבוגרים של השומר הצעיר היא תנועה חינוכית המונה מאות חברים וחברות, ממוקמים בחמישה קיבוצי מחנכים בפריפריה החברתית והגיאוגרפית של ישראל. אנו שואפים לחזק את הקהילות בהן אנו יושבים, בעיקר באמצעות השתלבות או הקמה של מערכות חינוכיות וקהילתיות. תפקידו של החינוך הוא לתקן את העולם, ואנו רואים בו את החלוציות של ימינו.

החיבור בין השומר הצעיר לעיר חריש נוצר לפני 8 שנים, כשהעיר עוד היתה בלידתה וקיבוץ המחנכים "אָמְתִי" (הקיבוץ הבוגר של תנועת הבוגרים) חיפש מקום להתיישב בו. השותפות נוצרה באופן מיידי ועמוק, כאשר חריש, בתור עיר בהקמה, היוותה קרקע אידיאלית להגשמת חזון חינוכי פורץ דרך אותו מובילה הנהגת העיר.

עיקרון 1: מערכות היחסים במרכז

“באמצעות המפגש עם איש/אשת החינוך מתעצבים האמון בעולם, חוויית הערך, היכולת לספר סיפורים מגוונים על עצמי ולעבור דרך של תיקון ושינוי” (מתוך חזון ביה"ס)

באתגרי העתיד אנו שואפים לשים במרכז את מערכות היחסים, ולכוון את מכלול המאמצים כדי לבסס קשרים חינוכיים שיש בהם אמון, שייכות וקשר קרוב. אנו מאמינים שזהו הבסיס לתחושת ערך ולהתמסרות לתהליך חינוכי, ורואים איך הבחירה בכך מצליחה לייצר שינוי במסלולי החיים של החניכים.

לשם כך יצרנו מספר פרקטיקות שתומכות בנו:

- ◀ **חינוך כיתה בצמד** - לכל כיתה שני מחנכים, בדו"כ גבר ואישה, במטרה לאפשר הקפה חינוכית שלמה של הכיתה ושל החניכים בתוכה, להימצא בדיאלוג חינוכי ולהיות בשותפות.
- ◀ **שגרות חינוכיות** - חונכות שבועית, אירוחים בבתי החניכים, מחברות התכתבות שבועיות, שיעורי שיחת קבוצה או בנים-בנות/מגדר, שיעור נקיונות, גלויות הוקרה, התעודות ותהליכי ההערכה.
- ◀ **גישה פדגוגית** שחותרת להיכרות ולכניסה אל עולמם של החניכים/ות סביב אירועי התנהגות ופריצת גבולות.
- ◀ **מרחב נקי מטלפונים ניידים** - בכל בוקר החניכים מוסרים את הניידים למחנכים ונפרדים מהם למשך היום. בכך אנו מאפשרים מרחב פנוי ללמידה וקשר עין.
- ◀ **עיצוב מבנה המשרה של מחנכים/ות** - מרכיב מרכזי, ראו פירוט בהמשך
- ◀ **הכיתה כקבוצה** - הכיתה היא הבמה העיקרית ליצירת תחושת השייכות, הקשר החינוכי והתיקון החברתי. הלמידה בנויה כך שמרבית השעות נלמדות בכיתה, כשלכל כיתה זהות ייחודית וחוויית מעצבות. הכיתה מהווה במה ליצירת מערכות יחסים כנות שיש בהן מפגש בין סוציולוגיות מגוונות.
- ◀ **עיצוב פנים של בית הספר** - מעודד תחושת שייכות לקהילה, מפגש, יצירה ומשחקיות.

עיקרון 2: חינוך חברתי (פורמלי ובלתי-פורמלי)

"ניצור מרחב שתהיה בו אוטונומיה של החניכים ליצור, לשמוח ולגלות יחד. מקום שבו אפשר לגבש השקפת עולם ולהתנסות בה, לחלום ולהגשים" (מתוך חזון ביה"ס)

תקופת הילדות והנערות היא לא "זמן הכנה לחיים", אלא "זמן של חיים"². מכאן השאיפה לייצר בבית הספר חברה מתוקנת שמביאה לידי ביטוי ערכים של ערבות הדדית, שוויון הזדמנויות, חברות, ילדות ונעורים. על-ידי כך אנו מטפחים תרבות והתנהלות בין-אישית שיש בה איחוי וחיבור, וגם את האמונה **שעולם מתוקן הוא אפשרי**. הטמעת אופני פעילות בלתי-פורמליים בבית הספר מייצרת גם ערכים חינוכיים שהחינוך הפורמלי לבדו מתקשה לייצר - וולנטריות, מנהיגות עצמית, זהות, שייכות והגשמה.

עם השנים יצרנו פרקטיקות שונות כדי לבטא זאת:

- ◀ **הקמת "הנעורים" בתיכון** - מסגרת הפועלת בשעות אחה"צ-ערב ומייצרת מענה חינוכי בלתי פורמלי לשכבות ז'-ט': ארוחות, מנהיגות פנימית, הדרכה ע"י גרעין שינשניים (קומונה שחיה בעיר), פעילות בחופשים וגם במהלך שעות הלימודים.
- ◀ **הקמת "חברת הילדים" ביסודי** - מסגרת הפועלת על בסיס הצהרון, ומאפשרת למידה, יצירה, חקר ותוצרים. בחברת הילדים מתחנכים החניכים לערכים של עצמאות, בניית מנהיגות פנימית והובלה ואחריות על המרחב הפיזי.
- ◀ **שילוב תנועת הנוער השומר הצעיר** - בדגש על קורס מד"צים שנתי, הדרכה ויציאה למכינות ושנות שירות. כ 30% מבוגרי המחזור האחרון יצאו לשנת שירות או למכינה.

עיקרון 3: שוויון הזדמנויות

“תפקידו הראשון של בית הספר הוא **להעניק הזדמנות שווה לכל נערה ונער** - ללא הבדל מוצא, מעמד או סיפור ביוגרפי”
(מתוך חזון ביה"ס)

כבית ספר אנו עושים מאמץ גדול **להתאים את עצמנו** לחניכים והחניכות הבאים בשערינו ולייצר מעטפת חינוכית רלוונטית, גם ובעיקר עבור אותם חניכים שנוטים לא להשתלב. אנו נותנים דגש משמעותי על השכלה, העשרת ההון התרבותי, פיתוח מיומנויות של שפה ויצירת תכניות לימוד מותאמות. אנו שמים דגש על חוסן אישי, כוח רצון, יכולת להתגבר על אתגרים ולהיות במאמץ.

אלה התהליכים שאנו מקיימים על מנת לטפח זאת:

- ◀ **השקעה גדולה בהקניית שפה** - קריאה, כתיבה וביטוי עצמי בשיטות מגוונות.
- ◀ **הוראה מותאמת** - שינוי המבנה הקלאסי של שיעור בו מורה מבצעת הקנייה ליד הלוח- מעבר להוראה דיפרנציאלית של הקנייה ומרחבי תרגול שמתאפשרים מעצם העובדה שיש שני מחנכות בכיתה.
- ◀ **בתיכון** - דגש על הצלחה בבחינות הבגרות עם כ 85% זכאות.
- ◀ **תהליכי הערכה** - תעודות ללא ציונים, עם מעגלי צמיחה והערכות מילוליות (בשכבות י-יב מטלות ומבחנים עם ציון).
- ◀ **טיפוח הון תרבותי** - ביה"ס מנגן, נבחרות, לימודי פילוסופיה, מגדר, מגמות מגוונות בתיכון, שיעור "גוף נפש", סיורים, מרחבי מלאכה, מרחבי במה ומרחבי משמעות.
- ◀ **עסקים חינוכיים** - נגריה, קפיטריה ובקרוב עגלת קפה. מטרת העסקים החינוכיים ללמוד לעבוד, ללמוד מקצוע ולהתנסות ביחסי עובד-מעביד מתוקנים.

עיקרון 4: מענה למצבים של מצוקה וקושי

“סיפורי החיים, הכאבים והתקוות מהווים מקור לצמיחה וללמידה הדדית. נחתור למפגש חינוכי אחראי ואמפתי; כזה שבו הלב פתוח במידה הנכונה ויש בו הליכה משותפת בדרך, לאורך זמן” (מתוך חזון ביה”ס)

תהליכי התבגרות מתקיימים במכלול ה”טריטוריות” של החיים - זמן, מקום, תוכן. האחריות החינוכית שלנו לא נעצרת בסוף יום הלימודים (זמן), מחוץ לשערי בית הספר (מקום), או בנושאים שמעבר ללימודים (תוכן). מכאן גם הבחירה לכנות את התלמידים “חניכים” - כמושג מחנך עבור הצוות, שתובע אחריות ומבט שלם על החניך-חניכה. אנו בוחרים לראות במצבים של מצוקה וקושי ערך חינוכי ומוסרי גדול ושואפים ליצור מעטפת חינוכית שפנויה ובוחרת לראות את עולמות הכאב, המצוקה והקושי, ולהיות שם בנוכחות.

בבית הספר אנו מקיימים את הפרקטיקות הבאות:

◀ **צוות הדרכת רחוב/חצר** מטעם ביה”ס, שעובד עם החניכים/ות השקופים/ות ומצבי הקצה. הצוות מחזיק את נקודת המבט, גם מול הנהלה וצוות, של עולמות הכאב, המצוקה והקושי.

◀ **מערך טיפולים ענף** - קבוצתיים ואישיים, במסגרת בית הספר. כולל רכזת תחום טיפול ועובדת סוציאלית (בתיכון).

◀ **שיעור בנים-בנות / מיניות ומגדר** בשכבות ח’-יב’ העוסק בתכנים הנוגעים לגיל ההתבגרות ומאפשר להם להיות חלק מהשיח החינוכי בכיתה. וכך גם לנושאים כאובים מגיל ההתבגרות.

תנאים לצמיחה

1. חבורה מקימה

התנאי הראשון והעיקרי להגשמתו של המודל הוא **חבורה נחושה** של אנשי ונשות חינוך הבוחרים לצאת למסע הקמה ויצירה של דבר חדש בשדה החינוך בישראל. חבורה שכזו, שרצוי שתהיה גם **חברותא** בפני עצמה, יכולה לחבר אליה שותפים ולמצוא משאבים ופתרונות, אך ליבה של האפשרות היא הבחירה הקבוצתית הנחושה. חבורה מקימה יכולה להיות תנועה או קבוצה של אנשי ונשות חינוך, ונחוץ שהחיבור יהיה עמוק ועם **פרספקטיבה ארוכת טווח** כיוון שמעשה ההקמה לוקח מספר שנים. מערכת החינוך היא מוסד נוקשה, מורכב, מנוסה, עתיר לחצים ובעל מקצב פנימי אינטנסיבי במיוחד. כדי שהיצירה החינוכית תצלח להשתכלל, להתפתח ולהתאים את עצמה לאתגרים הגדולים שיבואו, החבורה המקימה זקוקה גם **להדרכה**. דמות חיצונית, קבועה, מקצועית, המחוברת לחזון החינוכי ויודעת ללוות את הקבוצה ולהכשיר אותה בדרך אליו.

2. שותפות עם העירייה ועצמאות בניהול המשאבים

בית הספר זכה מראשיתו לתמיכה וליווי צמודים מצד עיריית חריש ואגף החינוך, מתוך שותפות עמוקה בחזון ובדרך החינוכית. צמתים מרכזיים בתהליך היו בכניסה של קיבוץ המחנכים לעיר, בהקמת התיכון, בהקמת הגנים ובתכנון מבנה קבע והבחירה להקים בו יסודי ותיכון זה לצד זה. זאת, לצד אין ספור הכרעות, וגם מצבי משבר חשובים לאורך השנים, שעברנו יחד. השותפות הערכית עם הרשות והבחירה שלה בבית הספר ובדרך החינוכית שלו היא הבסיס לצמיחתו. מצד הפיקוח נוצרה והעמיקה השותפות עם השנים, וכיום אנו נמצאים במקום טוב מאוד. הפיקוח תומך בביה"ס ומאפשר לו לצמות, מלווה אותנו ונמצא בשותפות חינוכית בנקודות של קושי, אך זה תהליך שלקח זמן רב לבסס.

מבחינה כלכלית - ביה"ס זוכה לאוטונומיה גבוהה מצד העירייה בניהול השכל"מ של חניכי התיכון (הבעלות היא עיריית חריש), נהנה ממשאבים משמעותיים באמצעות תוכניות של אגף שח"ר והחינוך המיוחד ומוגדר פריפריאלי, מה שמאפשר משאבים משמעותיים נוספים. **העצמאות בניהול המשאבים היא תנאי להצלחתו של המודל החינוכי שלנו.** ביחס למשאבי החטיבה והיסודי - אנו עושים עבודה מאומצת יום יומית בגיוס שעות תקן בחטיבה וביסודי באמצעות עשרות קולות קוראים שונים מדי שנה. בזכותה מתאפשר לחטיבה ולתיכון לפעול ברוב לב, להעמיד מגוון עשיר של תוכניות ומענים ולקיים מחזור שנתי של כ 20 מ' שח'.

בביה"ס היסודי יש מחסור תקציבי קשה, עקב אי צדק מובנה בחלוקת המשאבים במדינה. אנו עובדים על מנת להשלים את החוסר מהמגזר הפרטי ובאמצעות חלוקת משאבים פנימית בין בתי הספר.

3. שינוי מבנה המשרה של מחנכים

עם הקמתו של בית הספר הבנו שכדי ליצור שינוי ותיקון מהותי בעבודת החינוך נדרש טיפול יסודי בסדירויות ההוראה ומבנה המשרה של מחנכים/ות. כבית ספר שמייצר תיקון במערכת, קיבלנו החלטה ליצור מבנה משרה גלובלי, למחנכים בלבד, ולו העקרונות הבאים:

◀ **שני מחנכים בכיתה - בכל כיתה ז'-יב'.**

◀ **הכנסת עוגנים משמעותיים למשרה על מנת לתמוך בעבודת החינוך.**

◀ **הפחתה משמעותית של שעות הוראה כדי לפנות זמן לעבודת החינוך.**

◀ **ללמד פחות כיתות ליותר שעות.**

המשימה הראשית של מחנכי הכיתה היא יצירת מרחב חברתי בטוח, מחבר, נעים וחברי בכיתה, ואחזקת תהליכי ההתבגרות האישיים של חניכי הכיתה. בתוך כך, אחריות לדברים הבאים:

◀ החזקת הנוכחות, המעקב והדאגה להגעה סדירה כמשימה ראשונה במעלה.

◀ דאגה לתרבות כיתתית שיש בה מוגנות וכבוד הדדי, כולל הטיפול השוטף באירועים חינוכיים של חניכי הכיתה.

◀ תהליך היכרות מתמשך עם חניכי כיתה ונסיבות חייהם ועיסוק לעומק בחייהם של חניכים במצוקה, כחלק משינוי מציאות חייהם.

◀ דאגה לכך שחניכי הכיתה יהיו במסלול למידה חיובי ומותאם, והפעלת העזרה הנדרשת.

	ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי
	מפגשי בוקר				
1	חינוך	זמן חינוך פנוי	הוראה	הוראה	הוראה
2	נקיונות	זמן חינוך פנוי	הוראה	הוראה	הוראה
3	חונכות	זמן חינוך פנוי	הוראה	הוראה	הוראה
4	בנים-בנות	זמן חינוך פנוי	הוראה	הוראה	הוראה
5	אירוחים	זמן חינוך פנוי	פרטני	פרטני	פרטני
6	זמן צמד חינוך	ישיבת צוות (הש)	שהייה	צוות מקצוע	צוות שכבה
7	ליווי	ישיבת צוות (הש)	שהייה	צוות מקצוע	צוות שכבה

להלן פירוט של מרכיבי מבנה המשרה של מחנכי ומחנכות התיכון:

◀ **שיעורי החינוך:** מפגשי בוקר, שיעור חינוך, שיעור בנים - בנות/שיחת קבוצה, תורנות ניקיון (תורנות הניקיון השבועית היא באחריות המחנכים/ות ובהשתתפות שלכם).

◀ **הוראה בשיעור מקצוע של 2-3 קבוצות לימוד בלבד**, ובסה"כ בין 8-12 שעות הוראה פרונטלית במקצוע ההוראה (בנוסף לשעות החינוך), וזאת בהתאם להיקף המשרה (4/5 ימים). במקצועות שנלמדים שעתיים בלבד מלמדים קבוצות רבות יותר.

◀ **2/3 שיעורים פרטניים** (1 לכל קבוצה שמלמדים).

◀ **אירוחים** - בכל שבוע תתקיים משבצת בין 15:40-14:00 של התארחות בבית של אחד/ת החניכים/ות.

◀ **חונכות** - בכל מחצית תבחרו חניך/ה אחד/ת ותקדישו שעה קבועה לקשר ביניכם, 1:1.
◀ **תורנות הפסקות** - 1 בכל יום.

◀ **השתתפות שבועית בפגישות:** צוות שכבה, הצוות הגדול, הכוונת הלב.

• בכיתות החינוך המיוחד המודל שונה ומחנכות מלמדות יותר שעות בכיתות שלהן.

לאורך הדרך שמנו דגש על טיפוח החיבורים בין צוותי החינוך והקהילה ובשנה הקודמת עשינו עליית מדרגה והקמנו את המרכז הקהילתי של אתגרי העתיד. אנו פותחים את שערי בית הספר לטובת הקהילה - להיפגש, ללמוד, לעבור הכשרות וקורסים, לחגוג ימי הולדת ועוד. השאיפה היא שביה"ס יהיה שוקק חיים 24/7.

בעיר חדשה כמו חריש, תושבים רבים מרגישים זרות וחוסר חיבור. תפיסת הקהילה של ביה"ס ואופי הפעילות במרכז הקהילתי, שמה במרכז את גם המפגש בין מבוגרים, ומזמנת לאנשים חברות, שותפות וחיבור לעיר.

אלה הפרקטיקות שפיתחנו בתחום:

< **המרכז הקהילתי של אתגרי העתיד** - המרכז הקהילתי מהווה מסגרת השתייכות, יוזמה ומפגש בשעות אחה"צ-ערב למשפחות ולמבוגרים. במרכז הקהילתי נחגגים חגים, נערכות קבלות שבת קהילתיות, ישנן מסורות קהילתיות מגוונות, מתקיימות הרצאות וקורסי ערב.

< **הצוות כקהילה משמעותית** שיש בה אווירה של היכרות, ערבות ושאיכות (חגים, הכשרות, ארוחות, ערבות הדדית, הכוונת הלב ועוד).

< **במות מנהיגות ואחריות מגוונות** של הצוות החינוכי ויצירת שדרת ניהול רחבה.

< **תרבות של סולידריות** - במסגרת המרכז הקהילתי ישנה "קרן ערבות הדדית" המסייעת למשפחות במצוקה וקושי.

< **נגריה קהילתית** - פועלת אחת לשבוע בשעות הערב ומזמינה מבוגרים לבנות בעץ, לשפץ רהיטים וכו' בהנחיית נגרים מוסמכים מתנדבים חברי הקהילה.

המבנה הארגוני של היסודי

הכונת הלב

אנחנו שמחים לפתוח שבוע בבית הספר
שלנו. תודה לכוחות שעובדים אתנו ולכל מה
שתומך בעל-ליסודות הטבע, לידע ולחוכמה
ליופי ולאמנות. נבקש לפרוש ביננו של הגוף מעל
בית הספר שלנו ולשמור את החניכים והחניכות בריאים
ושלמים. נאחל שהשבוע שיבוא יעורר בחניכים ובחניכות שלנו
סקרנות כלפי העולם ותשוקה לגלות וללמוד עליו.
שרגישו כאן שייכים ואהובים ושנצליח לקבל אותם
כפי שהם במקום שבו הם נמצאים. נבקש ונאחל
עבור עצמנו שהלב שלנו יהיה פתוח במידה הנכונה.
שתפיה לנו סבלנות לתהליכים ואמינות שבכל יום
שעובר משהו צומח ומעצמק. שנעבור את השיעורים
שאנחנו צריכים לעבור ונזכור שכשלוונות הם חלק
מתהליך למידה. נאחל שהצוות יעבוד בשיתוף
פעולה והבנה ושנסיים את השבוע שמחים ומחוזקים.

שבוע טוב!